

**ÚJ TÍPUSÚ FÜGGŐSÉGEK AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOMBAN ÉS
AZOK HATÁSA AZ INFORMATIKAI BIZTONSÁGRA****THE INFORMATION SOCIETY HIS ADDICTIONS WITH A NEW TYPE AND
THEY HIS EFFECT ONTO THE INFORMATICS SAFETY**

A világszerte robbanásszerűen terjedő számítógép, Internet- és mobiltelefon használat nyomán kibontakozó információs társadalmat új kihívások elé állítják a folyamatot kísérő olyan, a mentális működésekre károsan ható jelenségek, mint az Internet- és a mobilfüggőség. Az USA-ban a 90-es évek közepén jelentek meg az Internet-függőség (Internet Addiction Disorder, IAD) jelenségtanát és klasszifikációját leíró közlemények. Az online kérdőíves vizsgálatok statisztikai adatai csak részben hasonlíthatók össze, de a férfiak magasabb veszélyeztetettsége, a napi két órát meghaladó internetezés (e-mail-ek fogadása – írása), az internetezés hiányának feszültséggel való megélése, a családi és szociális kapcsolatok károsodása, a virtuális világ előtérbe kerülése közös jellemzőiként definiálhatók. Ez a függőség az információs társadalom biztonságára is jelentősen kihat. Az európai és a hazai felmérések is alátámasztják e jellemzőket, bár az eltérő populációs minták miatt az adatok heterogén képet mutatnak. Az Internet-függőség növekvő mértékű, igazolt mentális betegség, melynek gyógykezelését működő modellintézmények végzik a fejlett információs társadalmakban. A magyar Internet-pszichológiai Kutatócsoport vizsgálatai (2002, 2004) az Internet-függő jellemzőit határolják körül, de közölnek adatokat a veszélyeztetett társadalmi és korcsoportokat illetően is. A szakirodalom releváns vizsgálatainak elemzése alapján indokoltnak mutatkozik egy multi centrikus, összehasonlító, egységes metodikával irányított nemzetközi vizsgálat elvégzése, a veszélyeztetett egyének és csoportok körének precízebb körülhatárolása, és a hatékonyabb prevenció érdekében.

Information society induced by the computer, Internet and mobile usage spreading at an explosive speed worldwide is facing a new challenge, its own accompanying phenomena, Internet and mobile addiction, which have a negative effect on mental processes. Studies dealing with the phenomenology and classification of Internet Addiction Disorder (IAD) were first published in the USA in the middle of the 1990s. The statistic results of the investigations carried out using online questionnaires can be compared only partially; however, the higher exposition of men to danger, using the Internet for more than two hours a day (receiving and writing e-mails), experiencing tension when unable to access the Internet, the detriment of social and family relationships can all be defined as elements of the intersection of two sets of the virtual world fading in. European and Hungarian studies both support these characteristics, though the data present a heterogeneous picture due to the differing population samples. Internet addiction is a proven mental illness that is spreading at an increasing rate, which is treated in functioning model institutions in developed information societies. The studies of the Hungarian Internet Psychology Research Team (2002, 2004) describe the characteristics of Internet addicts as well as providing data about the endangered social and age groups. On the basis of closer analyses of relevant literature, it seems reasonable to carry out a multicentral, comparative, international test controlled by standardized methodology in order to define the endangered individuals and groups more precisely and to achieve more effective prevention.

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E

Budapest, 2010.
3. évfolyam 2. szám

Dr. HULLÁM István, Dr. MUHA Lajos

BEVEZETŐ

Ellentmondásos jelenségek sokasága kísérte az információs társadalom robbanásszerű fejlődését az elmúlt évtizedekben és a jövőben is ez a tendencia várható. Az információs technológia (IT) a mindennapi élet egyre több területét szövi és alakítja át, egyúttal mind kiterjedtebb befolyást gyakorolva a mentális működésekre és funkciókra, valamint az interperszonális és társadalmi kapcsolatokra, folyamatokra. Az IT kétségtelenül sokoldalú, pozitív és új értékeket teremtő hatásai mellett, nem kerülhetők meg a számítógép-, az Internet-, és mobiltelefon-használattal összefüggő negatív (vagy éppen patológiás) jelenségek, melyek tanulmányozására a függővé válók rohamosan növekvő száma is készíti a szociológusokat, pszichológusokat és pszichiátereket. Olyan tevékenységek, mint a weblap-böngészés, a chat-fórumok rendszeres látogatása, az e-mail írás, az SMS-ezés akkor válhatnak kóros mértékűvé, ha a munka-, az egyéni és szabadidős (az egészséges életmód rendszerébe tartozó) tevékenységek idejének növekvő hányadát köti le azok rovására. King és Moreggi részletes leírást adnak monográfiájukban e mentális kórképről és annak terápiájáról (King és Moreggi, 1998) [8].

VIZSGÁLATOK ÉS TANULMÁNYOK AZ INTERNETHASZNÁLAT KÖRÉBEN

A hálózathoz való kapcsolódás az egyén számára számos lehetőséget nyújt: a kapcsolatteremtést, a játékot, a kreativitást, az eszmecserét, az önkifejezést, a személyes kompetencia átélését, egyfajta biztonságot, közösséghez való tartozás élményét. Az Internet nyújtotta tagadhatatlan előnyök, lehetőségek mellett az USA-ban már a 90-es évek közepén felismerték, hogy vizsgálni kell az Internet-használat egyénre és közösségekre gyakorolt hatásait, veszélyeit.

A túl gyakori ember-gép interakció viselkedési függőség kialakulásához vezethet, mely alapja lehet a technológia-indukált szenvedélybetegségek aktív vagy passzív formájának, figyelmeztet Griffiths [6]. Ezek jellemzői közé tartozik a függőség magkomponense, kiemelten tartalmazva a hangulat módosulását, a tolerancia, a megvonás, a környezeti konfliktusok jelenségeit, és a relapszus lehetőségét. A kutatók jellemző összefüggést találtak az online töltött idő és a káros következmények között az Internet addiktív potenciálját vizsgálva a felhasználók körében. John Grohol szerint nem a technológia az, ami függőséget alakíthat ki, hanem a hozzá csatlakozó szocializáció rejti a veszélyeket [7].

Az Internet-technológiákhoz (szolgáltatásformákhoz) kötődő függőség típusai:

- cyberszex függőség — cyberpornó illetve felnőtt chat-szobák látogatása iránti függőség;
  - cyber-kapcsolatok iránti függőség — on-line barátságok kötése chat-szobákban illetve cyberpornó oldalakon;
  - kényszeres netezés — kényszeres cselekvésként on-line játék, vásárlás, illetve árveréseken való részvétel;
  - információ túltöltés — kényszeres cselekvésként szörfölés weblapokon és adatbázisokban;
  - számítógép-függőség — kényszeres cselekvésként programozás és játékok használata.
- A. A Stanford Egyetem tanulmányában azt találták, hogy a meleg férfiak közt a legnagyobb a rizikója a „cyberszex-függővé” válásnak. McCormick becslése szerint 2000-ben több mint két millió Internet-függő volt interneteszexfüggő [9]. Orzack vizsgálatai [11] szerint az ún. Multi-users dungeons (MUDs) tinédzserek sokasága vesz részt a világon, különböző játékokban alternatív identitással, kifejlesztve egyfajta „alternatív személyiséget”. Az ilyen, majdan fiatal férfivá érő tizenévesek ezrei heti 80 óránál is többet töltenek on-line a „cybertérbeli személyiségükkel”. A játékfüggőség (gambling) vonatkozásában O'Neill [10], valamint az APA (American Psychological Association) arra figyelmeztet, hogy az on-line játékfüggőség nagyobb veszélyeket hordozhat, mint a játékfüggőség más formái, az Internet szabályozottságának elégtelensége és a játékok magányosan játszhatósága miatt.

White és Dorman véleménye [15] szerint az „Információs fáradtság szindróma” elnevezés azt sugallja, hogy az információs túlterhelés egy testi (vérnyomás-emelkedés, szív-stressz, memóriazavarok, koncentráció hiánya, fejfájás, gyomor-és izomfájdalom, látásromlás) és pszichikai (levertség, kedvetlenség, álmatlanság, pánikrosszullét, ingerlékenység és agresszivitás) tünetekkel jól jellemezhető állapotképhez vezethet. Az ilyen személyek gyakran szenved-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 2. szám

Dr. HULLÁM István, Dr. MUHA Lajos

nek ismétlődő stresszhatásoktól, szemszárazságtól, fej- és hátfájástól, alváshiánytól. A számítógépük a testképük részévé válik, egyfajta technológiai szimbiózisként testük integráns elemének tekintik, és a laptopjuk vagy asztali számítógépük nélkül védtelennek, meztelennek érzik magukat.

B. A 90-es évek közepén már számos amerikai kutató publikált az Internet fokozott, illetve kóros használatáról. 1996-ban Egger [3], Thompson [14], Brenner [2] és munkatársaik által 4-500 fő felhasználó részvételével végzett három online vizsgálat adatai szerint:

- a válaszolók között a férfiak aránya 66 - 84 %;
- erős késztetés érez Internet-kapcsolat létesítésére 30 - 62 %;
- kísérlet tesz az élő találkozásra másokkal az első online kapcsolat után 37 - 40 %;
- az Internet-használat miatti munkahelyi és iskolai problémáról számolt be 25 - 59 %;
- más panaszokról is beszámol az excesszív Internet-használat miatt 22 - 58 %.

A különböző vizsgálatok által talált eltérő arányok jelentős részben a metodológiai eltérésekre voltak visszavezethetők. Mindezek ellenére már több mint egy évtizede jelezték, hogy az információs forradalom egyénekre és közösségekre gyakorolt hatásai, növekvő figyelmet és tudományos igényű vizsgálatokat igényelnek.

C. A Symantec Magyarország és az Információs Társadalom- és Trendkutató Központ (ITTK) 2006-ban számolt be a 17 európai országban, nagyvállalatok 1700 alkalmazottját és IT menedzserét érintő, interjú módszert alkalmazó World Internet Project e-mail használattal kapcsolatos kutatási eredményeiről (Székely Lóránd előadása) [13]. Az interjú szerkesztői a felhasználókat tudatos, függő, elutasító és passzív csoportokba sorolták. A 21%-nyi passzív felhasználó szinte éjjel-nappal elektronikus postáját figyeli. A 10%-nyi elutasító a személyes kommunikációt preferálja, a tudatos személyek (ez 45%-nyi) az e-mail használatot a munkahelyre és a munkaidő tartamára korlátozzák.

Az európaiak:

- 75%-a ismeri el az e-mail függőség valamilyen szintjét;
- a felhasználók 20%-a erős szorongást él meg, ha nem olvashatja el e-mailjeit;
- 52%-a naponta két óránál is többet tölt levelezéssel (15%-a napi négy óránál is többet).

A mobil e-mailezők:

- 31%-a a levél-ellenőrzéssel kel és fekszik;
- 27%-a szerint magánéletére rossz hatású, a munkahelyén stressznövelő az e-mailezés;
- 40%-a a szabadsága alatt, 38%-a betegen is e-mailezik.

D. 2006-ban Elias Aboujaoude (aki a Stanford Egyetem Impulzus Kontroll Zavarok Klinikájának igazgatója) által vezetett Stanford study keretében 2513 fő felnőtt kérdőíves vizsgálatát végezték el [1]. A kérdőívet úgy állították össze, hogy alkalmas legyen a „problémás” Internet-használat elkülönítésére a kényszeres és más addiktív zavaroktól.

Eredményeik:

- 68,9% bizonyult szokványos Internet-használónak (a korábbi vizsgálatoknak megfelelően);
- 13,6% (minden nyolc válaszadóból egy) úgy látta, hogy nehéz távol maradnia az Internettől és belátja, hogy vissza kellene fognia ezt a tevékenységet;
- 12,4%-nál nagyon gyakran a szándékoltnál hosszabb idejű Internet-használat (2/3-uk ezt takargatja a környezete előtt);
- 8,2% az Internetet használja a problémái és negatív hangulata elől való menekülésre;
- 5,9% tartja kapcsolatainak károsodását a túlzott Internet-használat eredményének.

E. Kínában több mint 250 millióra teszik az Internet-használók taborát és ebből 10 millióra becsülik az Internetfüggők számát. Tao Ran professzor (katonaorvos), aki az egyik katonai körzet központi kórháza magatartási függőségeket kezelő osztályát vezeti, Kínában elismert szakértője az Internet-függőségnek. Terápiás módszere egy katonai napi-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 2. szám

Dr. HULLÁM István, Dr. MUHA Lajos

rend és előírások szerint működő, Internet-függő fiatalok számára fenntartott táboron alapul, melyben a káros Internet-használat által dezorganizált életmódot strukturálják újra.

A kiemelt öt nemzetközi vizsgálat adatai, a részleges metodológiai és tartalmi eltérések, valamint a vizsgált populációk számában, összetételében mutatkozó heterogén kép miatt közvetlenül nem vethetők össze. A közös elméleti alapokból és diagnosztikai elvekből, illetve a standard pszichometriai technikákból kiindulva azonban találhatók közös elemek, melyek további elemzések és következtetések alapját képezhetik:

- Az excesszívól a függőségig fokozódó Internet-használat, különböző populációkban talált 7 - 31%-os értéke a jelentős szóródás ellenére is megkülönböztetett figyelmet érdemel. Nagy Internet lefedettséggel rendelkező országokban több 10 000-re tehető a mentálhigiénés ellátásra szorulóók száma. Sőt, a nemzetközi szakirodalom egyes ázsiai országokban (pl.: Dél-Korea) 100 000-es nagyságrendekről ír.
- Az excesszív Internet-használók 8,2–27%-a számol be szociális kapcsolatainak károsodásáról, és arról, hogy a problémáik, konfliktusai és a negatív hangulati állapotuk elől ilyen módon próbálnak menekülni. (találtak már 50%-nál magasabb arányt is)
- Valamennyi tanulmány kiemeli, hogy az excesszív és a „kóros” Internet-használók az otthoni használat mellett az iskolában vagy a munkahelyükön is rendszeresen interneteznek. Ez a tevékenység károsan befolyásolja iskolai és a munkahelyi teljesítményüket.
- A vizsgálati adatokra támaszkodva a kutatók új entitásként írták le az Internet kóros használatát, megfogalmazták kritériumrendszerét és besorolták a szenvedélybetegségek családján belül a viselkedési addikciók csoportjába. A felmérések értékelt adataival leírható jellemzők felismerhetők a szenvedélybetegségbe váltás négy tüneti kategóriájában: *Késztetés* – az egyén gondolatait, tevékenységét a szenvedély tárgyának megszerzése uralja; *Hiányérzet* – elvonási tünetek (pl.: feszültség, szorongás) jelentkeznek, ha nem jut hozzá; *Tolerancia* – a hozzászokás miatt egyre nagyobb adaggal (idővel) lehet elérni a felfokozott érzelmi állapotot; *A magatartás megváltozása* – beszűkül az érdeklődés a szenvedély tárgyra.

F. A hazai szakirodalomban Ritter Andrea és munkatársai (Információs Társadalom- és Trendkutató Központ Internetpszichológiai Kutatócsoportja) szolgáltatott értékes adatokat. Ezek közül kiemelhető a 2002-ben és 2004-ben végzett online vizsgálat (5617 értékelhető kérdőív feldolgozására támaszkodva) [4, 12]. A tanulmány egyik fontos erénye, hogy a feldolgozott adatok alapján jellemzőket fogalmazott meg a tipikus (átlagos) és a kóros Internet-használó (ez utóbbit két korcsoportra bontva is) vonatkozásában.

A tipikus Internet-használó: kora 20 - 30 év közötti; felsőfokú végzettségű vagy egyetemre jár; az Internetet munkaeszközként használja; az Internet-használat célja leginkább az információszerzés és a levelezés.

A kóros Internet-használó jellemzői: férfi; átlagéletkora 3 évvel alacsonyabb, mint az átlagos felhasználóké; az egész minta 22 %-a (közel áll a nemzetközi adatokhoz); 50 %-a 20 év alatti; általában csak befejezett általános iskolai tanulmányokkal rendelkezik; több mint felének nincs szüksége a munkájához, tanulásához az Internetre; kedvelt időtöltése a csevegés és a játék - interaktív funkciók – a 18 év alatti korcsoport 7%-a, a 18 év feletti korcsoport 3%-a; közel 50%-a végez munkát, ugyanakkor 2/3-a tanuló is; 93%-a otthon, 40%-a pedig iskolában (is) internetezik; 85%-a 4 órát vagy többet internetezik naponta; 77%-a cseveg, 53%-a a hálózati játékokat preferálja.

A hazai vizsgálatok eredményei (bár nem állunk az informatikai infrastruktúra és felhasználási kultúra vonatkozásában a fejlettebb országok szintjén) is követik azokat a tendenciákat, melyeket a nemzetközi szakirodalomból vett szemelvények adatai prezentálnak.

AZ INTERNETFÜGGŐSÉG KAPCSOLATA A SZENVEDÉLYBETEGSÉGEKKEL

Az Internet lehetővé teszi a legkülönbözőbb információkhoz való könnyű és gyors hozzáférést, az elektronikus levelezést. Virtuális közösségek kialakulását és az emberi kapcsolatok egy új típusának létrejöttét generálja a földrajzi, kulturá-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 2. szám

Dr. HULLÁM István, Dr. MUHA Lajos

lis, materiális és nyelvbeli különbségek áthidalásával. A rendszeresen internetezőknél hamar kialakul az emocionális kötődés az úgynevezett online tevékenységek irányában. Így váltak ismertté az első jelzések, melyek a túlzott internetezés káros hatásaira hívták fel a figyelmet. A szenvedélybetegség, a függőség fontos indikátora, hogy az egyén folyamatos készletét érez egy bizonyos viselkedés végrehajtására, melynek nem tud ellenállni. A betegségi állapot kialakulásával együtt a belső értékrend is megváltozik. A korábban hangsúlyos tevékenységek elvesztik fontosságukat, a szenvedély tárgya minden mást megelőz, és kiszorít más örömforrásokat. A viselkedési függőségek a szenvedélybetegségeken belül külön csoportot alkotnak. Az egyén nem kémiai anyagoktól, drogtól, hanem egyfajta viselkedési mintázattól függ. A viselkedési függőségek sajátossága, hogy legtöbbször olyan magatartással kapcsolatosan alakulnak ki, melyek életünk alapvető velejárói, szükségletei. Ha ezek a tevékenységek kicsúsznak a kontroll alól, akkor viselkedési addikcióvá válhatnak.

Az Internet-függőség fogalmának és kritériumainak megalkotásában alapvető érdemeket szerzett Ivan Goldberg [5] és Kimberly Young [16]. Goldberg számos publikációt közölt korábban más addiktív magatartási formákról. A tünetek és panaszok terén hasonlóságokat talált a munkamániával (workalcoholic) és a játékszenvedéllyel (Pathological Gambling) [5]. Ennek alapján javasolták az Internet Addiction Disorder (IAD) besorolását a viselkedési addikciók (Addictive Behavior) közé. Kimberly Young (aki e kórforma vezető kutatója Amerikában) dolgozta ki és standardizálta az egyik általánosan használt, Internet-addikciókat vizsgáló kérdőívet [16].

Az Internet használatának kóros mértékűvé válása olyan ütemben növekszik, hogy Amerikában, Ázsia fejlett országai-ban, Nyugat-Európában, viselkedési függőségek gyógykezelésére szakosodott, pszichiátriai profilú kórházi osztályokat hoztak létre. Az USA-ban megalakult a COLA (Center of On-Line Addiction), a web-függés (Internet Addiction Disorder, IAD) kialakulásával és megelőzésével foglalkozó szervezet. Dél-Koreában kiterjedt gondozó hálózatot, terápiás nyári táborokat működtetnek. Az amerikai specialista, Kimberly Young kezdeményezésére a következő ajánlásokat fogalmazták meg a kóros Internet-használat kezelésére [16]: *a probléma (veszélyek) tudatosítása; kognitív terápias terv készítése; leszoktatás; a szociálisan pozitív tevékenységek és viselkedésformák megerősítése; az e-generáció tudásának elismerése; kanalizált interaktivitás, célorientált feladatok kitűzése; mentálhigiénés segítőközpontok működtetése az Interneten.*

AZ INTERNET-FÜGGŐSÉG KAPCSOLATA AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM BIZTONSÁGÁVAL

Az Internet-függőséggel együtt kialakul, egy sajátos gondolkodásmód, amelyben az Internetről érkező információk „megfellebbezhetetlenekké” válnak, az elektronikus levelekre válaszolni kell. Ez jelentős mértékben megkönnyíti az informatikai vagy más biztonsági rendszerek támadását, az ún. social engineering (Mitnick, 2003)[17] kihasználásával. A különböző adathalász (data fishing) támadásoknak is jó alanyai az Internet-függőségben szenvedők. A közösségi portálok sokasága, klubjaik rendszere, az on-line játékok szerteágazó hálózata megfelelő bázist teremthet strukturált, ugyanakkor célzott adatgyűjtésekhez. Számos humán erőforrás menedzsmenttel, illetve közvetítéssel foglalkozó cég és szervezet ilyen módon is képez személyekre vonatkozó adatbázisokat. Ilyen módon, de más módszerekkel is képzett adatbázisok lehetőséget teremtenek személyekre vonatkozó adatcsoportok kialakítására, melyek már biztonsági kockázati tényezővé válhatnak az arra „érzékeny” szervezeteknél.

ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

- A. Az Internet hozzáférhetősége és használatának mértéke a mindennapi életben az információs társadalom egyik legjellemzőbb markere. Látnunk kell a legfontosabb veszélyeket az Internet nyújtotta tagadhatatlan előnyök, lehetőségek mellett: az egyén elfedve valódi azonosságát, álarccal, virtuális identitással vesz részt a hálózat életében; arc nélküli közösségek alakulhatnak ki saját játékszabályokkal; a valóságból kilépve, virtuális közegben „szabadulnak

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2010.
3. évfolyam 2. szám

Dr. HULLÁM István, Dr. MUHA Lajos

meg” konfliktusaiktól, élethelyzeti és hangulati problémáiktól. Mindezek akkor válnak tényleges veszéllyé, ha a virtuális identitások, szerepek és normák prioritást kapnak a valóságos problémákkal való megküzdéssel szemben. Ez intrapszichés és interperszonális konfliktusok talaján kialakuló mentális zavarokhoz vezethet.

- B. Az Internet-függőség a bemutatott vizsgálatok adataival is alátámasztott mentális betegség a viselkedési addikciókon belül, melynek kezelését működő modellintézményekben végzik a fejlett informatikai infrastruktúrával rendelkező országokban. Magyarországon mintegy öt éve publikálnak a témába vágó vizsgálatokról és kiépülőben van a gyógykezelés intézményi háttere. A jövőben még nagyobb figyelmet kellene fordítani erre a problémára egy olyan országban, ahol az egészségügyi statisztikák a hangulati élet zavarainak az európainál mintegy másfélszer magasabb arányát, és az addiktív mentális betegségek rohamos növekedését mutatják.
- C. A nemzetközi szakirodalomban fellelhető vizsgálati adatok korlátozott összevethetősége miatt fontosnak tartom egy multi-centrikus, egységes metodológián alapuló, az Európai Unió országaira kiterjedő kutatás generálását, amely a széles felhasználói rétegekre vonatkozóan gyűjtene értékelhető adatokat. A fentiek indokoltá teszik a veszélyeztetett társadalmi csoportok, illetve korosztályok ilyen irányú jellemzőinek további tudományos igényű feltárását a prevenció és a hatékony gyógykezelés érdekében.
- D. Az Internet-függőség különböző formáinak előfordulása elől nem izolálhatók el a védelmi és rendvédelmi szervezetek munkatársai sem. A különböző Internet-technológiák egyre szélesebb körű alkalmazása ezen szervezetekben is elkerülhetetlenné teszi a biztonsági kockázatok értékelési rendszerének ilyen szempontokkal való bővítését.

Kulcsszavak: Internet-használat, információs társadalom, virtuális világ, viselkedési addikció, informatikai biztonság

Keywords: Internet usage, information society, virtual world, behavioural addiction, informatics safety/

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Aboujaoude E, Koran LM, Gamel N, Large MD, Serpe RT: "Potential markers for problematic Internet use: a telephone survey of 2,513 adults." *CNS Spectr* 2006; 11: 10: 750-5:
2. Brenner, V.: An Initial Report on the Online Assessment of Internet Addiction: the first 30 days of the Internet Usage. Marquette University Counseling Center and Suny-Buffalo, 1996
3. Egger, O. & Rauterberg, M.: Internet Behaviour and Addiction. Semester thesis; Swiss Federal Institute of Technology, Zurich, 1996
4. Fábrián Zsolt, Pillók Péter, Ritter Andrea, Hoyer Mária: Felmérés a magyarországi Internethasználatról - szociálpszichológiai és pszichopatológiai vonatkozások. In: *Psychiatria Hungarica* 2002, 17 (6):599-606
5. Goldberg, I.: Internet Addiction. Electronic message posted to Research Discussion List. , 1996
6. Griffiths, M. "Sex on the Internet: Observations and Implications for Internet Sex Addiction," *The Journal of Sex Research*, 38:4, 2001, pp. 333-334
7. Grohol, J. "Internet Addiction Guide," from Dr. Grohol's Mental Health Page-Online, Revised March 2003. Retrieved May 27, 2003, from <http://psychcentral.com/netaddiction/>
8. King, S. A. and Moreggi, D.: Internet therapy and self help groups-the pros and cons. In *Psychology and the Internet: Intrapersonal, Interpersonal and Transpersonal Implications*. J. Gackenbach, Ed. Academic Press, San Diego, CA. 77—109, 1998
9. McCormick, B. "Hooked on the Net," *American Medical News*, 43:23, 2000, p. 17.
10. O'Neill, K. "Internet Gambling: 2000 and Beyond." Online article retrieved May 15, 2002, from <http://www.800gambler.org/InternetGambling.asp>.
11. Orzack, M.H. "Computer Addiction Services." Retrieved May 14, 2003, from <http://www.computeraddiction.com>.
12. Ritter Andrea, Fábrián Zsolt, Pillók Péter, Hoyer Mária: Felmérés a magyarországi Internethasználatról: betegség, vagy korosztályra jellemző tünet? Az Internetfüggőség helyzetének megítélése két kutatás tükrében. In.: *Psychiatria Hungarica*, 2004, 19 (8)
13. Székely L. és mtsai.: E-mail használatról a World Internet Project magyar eredményei alapján („Remail-d, hogy megk-e-mail!” A Symantec és az ITTK közös sajtókonferenciája az elektronikus levelezésről 2006. január 26.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE**Budapest, 2010.
3. évfolyam 2. szám****Dr. HULLÁM István, Dr. MUHA Lajos**

14. Thompson, S.: Internet Connectivity: Addiction and Dependency Study, Honors Thesis in Media Studies, Pennsylvania State University, December 6, 1996, <http://www.personal.psu.edu/sjt112/iads/thesis.html>
15. White, M. and S.M. Dorman. "Confronting Information Overload," Journal of School Health, 70:4, 2000, p. 160.
16. Young, K.: Internet Can be as Addicting as Alcohol, Drugs and Gambling, Says New Research, <http://www.apa.org/releases/-Internet.html>, 1996
17. Mitnick, Kevin D.: A legendás hacker – a megtévesztés művészete, Perfect-Pro Kft., Budapest, 2003